

12. Левин Д. Дипломатия: ее сущность, методы и формы. Москва, Издательство социально-экономической литературы, 1962.
13. Sevin E., Dinnie K. Digital channels and technologies for commercial diplomacy: conceptualization and future research propositions. *International Journal of Diplomacy and Economy*, Vol. 2, No. 4, 2015. P. 266–277.
14. Ruel H., Gesink T., Bondarouk T. Electronic commercial diplomacy: a research model and an empirical analysis of embassy websites. *International Journal of Diplomacy and Economy*, Vol. 2, No. 4, 2015. P. 299–329.

ТИПИЗАЦИЯ КОММЕРЧЕСКОЙ ДИПЛОМАТИИ

Аннотация. В статье осуществлено теоретическое обобщение, предложена типизация коммерческой дипломатии с учетом ряда критериев. Определено, что практика коммерческой дипломатии различается в зависимости от уровня реализации, количества, специфики сторон, масштабов их интересов, стиля работы дипломатов, наличия/отсутствия целевой направленности, а также специфики используемых форм (каналов). Предоставлена конструктивная характеристика типов коммерческой дипломатии с соответствующими примерами современной практики. Статья является вкладом в развитие теоретических основ коммерческой дипломатии.

Ключевые слова: коммерческая дипломатия, парадипломатия, типы коммерческой дипломатии, продвижение экспорта, цифровая коммерческая дипломатия.

TYOLOGY OF COMMERCIAL DIPLOMACY

Summary. The article outlines theoretical generalization and proposes typology of commercial diplomacy based on a number of criteria. It has been concluded that the practice of commercial diplomacy varies depending on the level of implementation, the number and specifics of parties and the scope and scale of their interests, the style of diplomatic work, the presence/absence of target orientation, and the tools and channels used. The author provides constructive characteristics of commercial diplomacy types with corresponding examples from modern practice. The article contributes to the development of theoretical framework of commercial diplomacy.

Key words: commercial diplomacy, paradigomacy, types of commercial diplomacy, export promotion, digital commercial diplomacy.

УДК 339.564:664(477)

Бердар М. М.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва*

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Berdar M. M.

*Ph.D., Associate Professor of Entrepreneurship
Taras Shevchenko National University Kyiv*

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА МОЖЛИВОСТІ ЙОГО НАРОЩУВАННЯ

Анотація. У статті досліджено динаміку зовнішньої торгівлі товарами в Україні, зазначено, що одним з найважливіших напрямів розвитку експортних можливостей національної економіки є зовнішньоекономічний потенціал підприємств харчової промисловості України. Охарактеризовано властивий Україні постачально-збутовий і посередницько-торговельний характер виходу у світогосподарську сферу. На основі аналізу запропоновано нові підходи, які сприятимуть формуванню стійкої системи продовольчої безпеки, визначено, що зростання зовнішньоекономічного потенціалу харчової промисловості є визначальним фактором розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, важливою ланкою зовнішньоторговельного обміну.

Ключові слова: зовнішня торгівля, структура експорту та імпорту, харчова промисловість, модернізація.

Вступ та постановка проблеми. Міжнародна торгівля за своїми масштабами та функціями в загальному комплексі міжнародних економічних відносин зберігає винятково важливе значення. Вхідження економіки України в систему світових господарських відносин зумовлює необхідність розширення експортного потенціалу України. Одним з важливих напрямів розвитку експортних можливостей національної економіки є експортний потенціал харчової промисловості України. Харчова про-

мисловість України спроможна не лише забезпечити потреби внутрішнього ринку в продовольчих товарах, але й сформувати потужний експортний потенціал держави. Проблема розширення експортних можливостей та розвитку експортного потенціалу харчової промисловості України сьогодні є дуже актуальною. Її вирішення потребує системного підходу до вдосконалення управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства та вжиття комплексу організаційно-економічних, управлінських

та техніко-технологічних заходів, що сприятимуть посиленню конкурентних переваг підприємства та країни загалом на зовнішньому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зовнішня торгівля традиційно привертає значну увагу провідних науковців та аналітиків. Питання динаміки структури зовнішньої торгівлі проаналізоване в роботі І.А. Гончар [3]. У монографії А.А. Мазаракі та Т.М. Мельник [6] визначено основні чинники, що впливають на розвиток зовнішньої торгівлі, а також засади сфери регулювання зовнішньої торгівлі України. Вплив зовнішньої торгівлі на забезпечення зовнішньої стійкості економіки досліджено Т.А. Тишук [9]. Питання динаміки зовнішньої торгівлі та особливостей торговельних відносин України з країнами СНД та ЄС досліджено в роботі І.О. Пенської, яка продемонструвала необхідність інтеграції нашої країни у світовий економічний простір на паритетних умовах як засіб захисту від загроз і викликів глобалізаційних процесів [4]. Дослідженню наслідків для зовнішньої торгівлі від вступу до СОТ присвячена робота фахівців НІСД [12]. У роботі Д.С. Покришка та Т.А. Тишук досліджено динаміку зовнішньої торгівлі товарами в Україні, проаналізовано основні зміни, які відбувалися в зовнішній торгівлі товарами [5]. Ці дослідження розкривають важливі аспекти макроекономічного розвитку України у взаємозв'язку зі структурними аспектами зовнішньої торгівлі. Водночас залишаються відкритими питання закономірностей змін у структурі і динаміці зовнішньої торгівлі в тривалому періоді, їх аналізу у взаємозв'язку зі змінами на світовому ринку та внутрішніми структурними перетвореннями в економіці України.

Метою роботи є дослідження зовнішньоторгівельної активності підприємств харчової промисловості в умовах трансформації зовнішнього середовища та структурних змін в економіці.

Результати дослідження. Зовнішньоекономічні зв'язки є важливим екогенним фактором, що значно впливає на динаміку та стійкість розвитку окремих підприємств, формування їх структури, ефективність функціонування. Завдяки глобалізації світового господарства та міжнародних економічних відносин різко підвищуються роль і значення зовнішньоекономічної діяльності як для економіки країни загалом, так і для підприємств зокрема [10, с. 330].

Результати досліджень португальських вчених А. Сільва та О. Афонсо (A. Silva, O. Afonso) доводять, що досвід, отриманий від експортної діяльності, допомагає підприємствам бути інноваційними та більш ефективними завдяки надходженню інформації від іноземних клієнтів, конкурентів та інших джерел, недоступних підприємствам-неекспортерам [15, с. 35].

Й. Гессель та А. ван Стель (J. Hessels, A. van Stel), досліджуючи вплив експорту на розвиток підприємств, звертають увагу на те, що експортна діяльність може розглядатися не лише як інструмент збагачення, але й як процес отримання досвіду, знань та технологій. В зарубіжній літературі це явище отримало назву "learning-by-exporting", тобто отримання досвіду від експортної діяльності [14, с. 257]. Автори пояснюють, що досвід, отриманий підприємствами від експортної діяльності, може стимулювати їх досліджувати нові іноземні ринки та спонукати до використання інших форм діяль-

ності, таких як створення спільних підприємств, ліцензування, прями іноземні інвестиції.

Я. Де Локер (J. De Loecker) в результаті дослідження впливу експортної діяльності на функціонування підприємств-експортерів також доходить висновку, що підприємства-експортери є більш продуктивними та мають кращі показники ефективності, ніж неекспортери, а також наводить два пояснення цього явища. Перше пояснення ґрунтується на тому, що тільки ефективні підприємства, здійснюючи експортну діяльність, здатні вести конкурентну боротьбу на зарубіжних ринках. Друге пояснення полягає в тому, що підприємства, здійснюючи експортну діяльність, отримують новий досвід, що допомагає їм досягти нових рівнів ефективності [13, с. 70].

Україна здійснює зовнішньоторгівельні операції з партнерами з понад 200 країн світу, зокрема з країнами СНД, ЄС, Азійсько-Тихоокеанського, Африканського регіонів, Близького та Середнього Сходу, Північної та Латинської Америки. Більшість вітчизняної продукції з високим рівнем доданої вартості в товарній структурі експорту у 2016 році становить продукція сільського господарства та харчової промисловості.

У 2016 році загальний експорт товарів та послуг склав 49,3% від ВВП, або 46 млрд. дол. США (за даними НБУ), з яких 72,9% припадають на експорт товарів, решту становить експорт послуг (27,1%) [1].

Аналіз показників динаміки зовнішньої торгівлі товарами України свідчить про зростання імпорту і нарощування від'ємного сальдо (рис. 1).

У період 2010–2012 рр. внаслідок активізації зовнішнього попиту на товари вітчизняного виробництва та поступового виходу з кризи національної економіки значно збільшилися обсяги як експорту, так і імпорту. Проте залишаються значні диспропорції у структурі експорту та імпорту товарів.

У 2011 р. обсяг експорту збільшився порівняно з 2010 р. на 33,0%, або на 16 989,0 млн. дол. США. У 2012 р. зростання експорту відбулось на 436,2 млн. дол. США порівняно з 2011 р. У 2013 р. обсяг експорту зменшився з 68 830,4 млн. дол. США, у 2012 р. – до 63 320,7 млн. дол. США, що можна пояснити невдалими організаційними змінами у виконавчих органах державного управління, функцією яких є захист інтересів вітчизняних експортерів. У цьому разі йдеться про те, що Міністерство економіки України передає функцію з управління торговельно-економічними місіями (ТЕМ) Міністерству закордонних справ України. Останнє ліквідувало ТЕМ та утворило відділи з економічних питань (ВЕМ) у складі закордонних дипломатичних установ. Як наслідок,

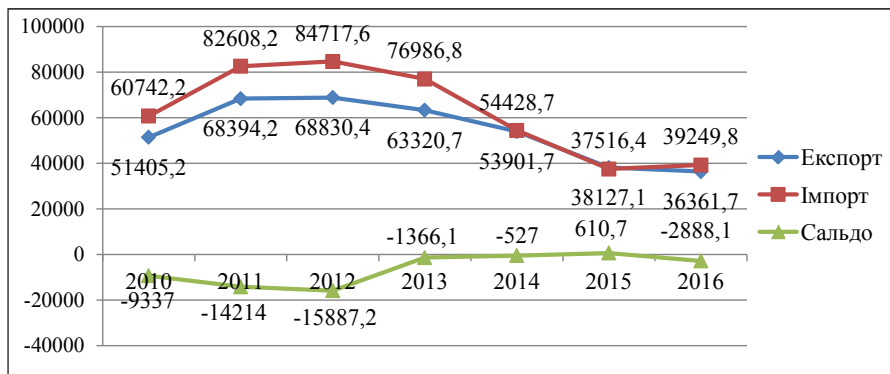

Рис. 1. Динаміка зовнішньої торгівлі (імпорту-експорту) товарами у 2010–2016 рр. [7; 8]

сьогодні Міністерство економічного розвитку та торгівлі України втратило повноваження відстоювати інтереси вітчизняних суб'єктів експортно-імпоротної діяльності на іноземних ринках, а Міністерство закордонних справ України, маючи такі повноваження, позбавлене економічних інструментів, важелів управління, адже воно займається переважно дипломатичними проблемами.

Отже, це призвело до розбалансування системи зовнішньоекономічної діяльності, ускладнило надання допомоги українським виробникам у захисті їхніх економічних інтересів за кордоном, просуванні на іноземні ринки їхніх товарів і послуг, послабило підтримку національних товаровиробників, проти яких за кордоном ведуться антидемпінгові, антисубсидійні, спеціальні та судові розслідування [12, с. 7].

Однак відбулись певні позитивні зрушення упродовж 2014–2015 рр., попри зміну адміністративно-правових умов розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Так, у зв'язку із загостренням дипломатичних та економічних відносин з Російською Федерацією через військові дії на Сході України у 2014 р. український експорт певною мірою переорієнтувався з Російської Федерації (у 2014 р. порівняно з 2010 р. обсяг експорту до Російської Федерації знизився на 20,6%, або 3 858,3 млн. дол. США, а у 2015 р. порівняно з 2014 р. обсяг експорту знизився на 80%, або 5 473,5 млн. дол. США) на країни ЄС (у загальному обсязі зовнішньоторговельних операцій частка країн ЄС порівняно з 2014 р. збільшилась і становила в експорті 34,1%, в імпорті – 40,9% (за 2014 р. 31,5% і 38,7% відповідно)). За результатами 2016 р. експорт товарів складав 366 361,7 млн. дол. США, порівняно з 2015 р. зменшився на 1 765,4 млн. дол. США, а порівняно з рівнем 2010 р. скоротився на 15 043,5 млн. дол. США, або 29,1% [7; 8].

Для українських виробників й досі залишаються традиційними експорт товарів на ринки СНД. У 2016 р. частка експорту товарів на ринки СНД становила 16,6%, у 2010 році вона складала 36,4%, тобто експорт на ринки СНД зменшився на 67,8%.

Так, експорт українських товарів у 2016 р. до Казахстану зменшився на 312,6 млн. дол. (на 43,9%), Азербайджану – на 70,8 млн. дол. (на 22,2%), Туркменістану – на 61,3 млн. дол. (на 36,0%), Киргизстану – на 35,1 млн. дол. (на 46,5%), Узбекистану – на 32,1 млн. дол. (на 18,4%), Вірменії – на 12,6 млн. дол. (на 12,4%), Грузії – на 11,9 млн. дол. (на 3,0%), Таджикистану – на 4,6 млн. дол. (на 15,2%), Монголії – на 3,6 млн. дол. (на 12,8%). [11].

З 2011 р. (найвищої точки) до 2016 р. обсяг експорту товарів до РФ скоротився більш ніж у п'ять разів, а частка РФ в експорті знизилася з 26,3% до 9,3% відповідно. Найменше знизився обсяг експорту продовольчих товарів (у 2016 р. він займав 44% експорту), зокрема завдяки частковій переорієнтації їх поставок до Білорусі (зокрема, м'яса, зернових культур та насіння олійних). Основними продовольчими товарами, що зараз постачаються до СНД, є хлібобулочні вироби, кондитерські вироби, цукор, олія та тютюн [1].

Негативно вплинуло на експорт України та ВВП також призупинення РФ дії Договору про зону вільної торгівлі з Україною з 1 січня 2016 р., в результаті чого запроваджені ставки ввізного мита на рівні режиму найбільшого сприяння замість попередньо чинних «нульових» ставок ввізних мит. Окрім того, РФ заборонила імпорту деяких сільськогосподарських товарів українського походження (м'ясо та продукція з нього, риба, молоко та молочна продукція, овочі, фрукти та горіхи, деякі продукти харчування) та обмежила транзитний рух вантажу з України через територію Росії до трьох країн, Казахстану та Киргизстану.

Такі обмежувальні заходи призвели до суттєвого скорочення експортного постачання товарів українського виробництва не тільки до деяких країн СНД (країни Центральної Азії та Закавказзя), але й до інших країн Азії.

Присутність України у глобальній виробничій мережі істотно зросла за досліджуваний період, але все ще залишається недостатньою. Для активного включення до глобальних ланцюгів доданої вартості необхідно змінити товарну структуру українського експорту і перейти на виробництво середньо- та високотехнологічної продукції.

Підприємствами спостерігається тенденція до виходу на нові ринки, головним серед яких є ринок ЄС.

Сукупна частка ринку ЄС в обсязі українського експорту товарів зросла з 25,5% у 2010 р. до 37,1% у 2016 р., зокрема внаслідок отриманих Україною автономних торгових преференцій та початку дії Угоди про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі між ЄС та Україною. Збільшується експорт до Єгипту та Індії, адже у 2016 р. на них припадали 6,3% та 5,2% загального обсягу експорту українських товарів.

У 2016 р. частка експорту товарів до Росії складала 9,9%, а у 2010 р. – 26,1%. Збільшується експорт до Єгипту, Туреччини та Індії: у 2016 р. на них припадали 6,2%, 5,6% та 5,2% загального обсягу експорту українських товарів.

Основними країнами-партнерами ЄС в експорті товарів у 2016 р. були Польща, Італія, Німеччина, Угорщина, Іспанія, Нідерланди та інші країни-партнери. Загальний обсяг експорту українських товарів у 2016 р. до Польщі склав 16,3%, Італії – 14,3%, Німеччині – 10,5%, Угорщині – 7,8%, Іспанії – 7,4%, Нідерландів – 7,4%, інших країн-партнерів – 36,3%.

Імпорт товарів в Україну знизився за останні роки і склав у 2016 р. 392 249,8 млн. дол. США порівняно з 60 742,2 млн. дол. США у 2010 р. та 84 717,6 млн. дол. США у 2012 р. Порівняно з рівнем 2010 р. імпорту зменшився на 35,4%, а порівняно з рівнем 2012 р. – на 53,7%. Це зниження обумовлене низкою причин, серед яких слід назвати слабку виробничу активність, падіння реальних доходів населення, скорочення внутрішнього попиту, девальвацію гривні, введення тимчасового додаткового імпортного збору.

Аналіз показників динаміки зовнішньої торгівлі товарами свідчить про випереджаюче зростання імпорту і нарощування від'ємного сальдо. Від'ємне сальдо у 2016 р. складає 2 888,1 млн. дол. США, порівняно з 2010 р. воно зменшене у 3,2 рази, від'ємне сальдо у 2010 р. складало 9 337,0 млн. дол. США. Від'ємне сальдо у 2011 р. складає 14 214,0 млн. дол. США, у 2012 р. – 15 887,2 млн. дол. США, у 2013 р. – 13 666,1 млн. дол. США, а у 2014 р. – 527,0, тобто відносно рівня 2012 р. у 2014 р. воно зменшилось у 30,1 рази. У 2015 р. експорт перевищував імпорту на 610,7 млн. дол. США.

З найвищої точки імпорту товарів до країн СНД (50 220,4 млн. дол. США у 2012 р.) він зменшився до 30 684,4 млн. дол. США у 2016 р., або на 38,9%. До інших країн світу імпорту товарів у 2016 р. складає 8 565,4 млн. дол. США. Порівняно з 2012 р. він зменшився на 77,0%, а відносно рівня 2010 року – на 37,9%.

Імпорт товарів країнами ЄС у 2016 р. складав 17 140,8 млн. дол. США, порівняно з 2010 р. його зменшено на 2 010,6 млн. дол. США, або 10,5%.

За результатами аналізу Україна недостатньо використовує потенціал зовнішньої торгівлі з такими країнами, як, зокрема, Канада, Китай, Франція, Німеччина, Ірландія, Японія, Швеція, Швейцарія, Велика Британія, Сполучені Штати Америки, в результаті чого станом на 2015 р. Україна недоотримала майже 6 млрд. доларів США [1].

Продукція сільського господарства є ресурсною складовою виробництва в різних галузях національного господарства, а в харчовій промисловості – її основою. Від ступеня насичення ринку продовольчими товарами сільськогосподарської переробки, їхньої якості та ціни (доступності) залежить забезпечення населення продуктами харчування, що є одним з основних завдань виробництва [2, с. 16].

З метою здійснення оцінювання перспектив розвитку експортного потенціалу харчової промисловості необхідно насамперед дослідити динаміку виробництва хоча б основних видів її продукції. Перш ніж перейти власне до структурно-динамічного аналізу експорту Україною продукції харчової промисловості, слід зазначити, що впродовж 2010–2016 рр. питома вага експорту продукції харчової промисловості України в загальному експорті країни збільшувалася. Частка АПК та харчової промисловості у 2010 р. складала 19,3%, у 2011 р. – 20,2%, у 2012 р. – 20,2%, у 2013 р. – 20,2%, у 2014 р. – 20,2%, у 2015 р. – 20,2%, у 2016 р. – 20,2%, тобто за досліджуваній період товарного експорту збільшилась у 2,2 рази [7; 8].

Товарна структура експорту сільськогосподарської та харчової продукції показана на рис. 2.

Товарна структура експорту Україною продукції харчової промисловості не є диверсифікованою, закріплює залежність від зовнішньої кон'юнктури одночасно з низькою здатністю підприємств оперативного реагувати на потреби ринку з урахуванням наявного рівня їх інформаційно-аналітичного забезпечення. Це посилює чутливість до цінкових коливань та криз на міжнародних ринках і ще раз підкреслює необхідність дослідження флуктуацій на світовому ринку, що можуть спричинити структурні зміни експорту Україною продукції харчової промисловості. У 2016 р. експорт продуктів рослинного походження склав 8 093,7 млн. дол. США. Порівняно з 2010 р. експорт збільшився на 4 117,5 млн. дол. США, тобто зріс у 2,0 рази. А саме збільшено експорт овочів на 28,0%, зернових культур – у 2,4 рази, продукції борошномельно-круп'яної промисловості – на 71,6%, насіння і плодів олійних рослин – на 41,4%. Питома вага продуктів рослинного походження в загальній структурі експорту харчової та сільськогосподарської промисловості України була найвищою впродовж 2010–2016 рр. (40,1% – у 2010 р., 40,1% – у 2011 р., 51,6% – у 2012 р., 52,1% – у 2013 р., 52,4% – у 2014 р., 54,8% – у 2015 р., 52,9% – у 2016 р.).

Продуктів тваринного походження експортовано у 2016 р. на 775,0 млн. дол. США. Порівняно з 2010 р. експорт збільшився лише на 3,6 млн. дол. США, тобто зріс на 0,5%. Зокрема, збільшено експорт м'яса та їстівних субпродуктів у 2016 р. на 297,6 млн. дол. США (склав 387,8 млн. дол. США), тобто порівняно з 2010 р. він збільшився у 4,3 рази (склав 90,2 млн. дол. США); молока та молочних продуктів, яєць птиці експортовано у 2016 р. на 775,0 млн. дол. США. Порівняно з 2010 р. експорт зменшився на 318,3 млн. дол. США, або на 49,1%. Відсоток живих тварин та продуктів тваринного походження за досліджуваній період постійно знижувався. У 2010 р. він склав 7,7%, 6,8% – у 2011 р., 5,1% – у 2012 р., 6,4% – у 2013 р., 6,1% – у 2014 р., 5,6% – у 2015 р., 5,1% – у 2016 р.

У 2016 р. експорт жирів та олій тваринного й рослинного походження склав 3 963,0 млн. дол. США. Порівняно з 2010 р. експорт збільшився на 1 345,7 млн. дол. США,

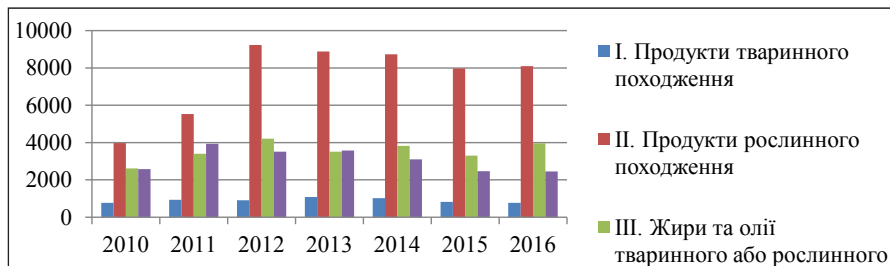

Рис. 2. Товарна структура експорту сільськогосподарської та харчової продукції у 2010–2016 рр. [7; 8]

тобто зріс на 51,4%. Жири та олії тваринного й рослинного походження у 2010 р. склали 26,4% від загального експорту продукції харчової та сільськогосподарської промисловості України, у 2011 р. – 24,6%, у 2012 р. – 23,6%, у 2013 р. – 20,6%, у 2014 р. – 22,9%, у 2015 р. – 22,7%, у 2016 р. – 25,9%.

Готових харчових продуктів у 2016 р. експортовано на 2 450,1 млн. дол. США. Порівняно з 2010 р. експорт зменшено на 121,0 млн. дол. США, або на 4,7%. Збільшено обсяги експорту цукру і кондитерських виробів з цукру у 2016 р. порівняно з 2010 р. на 70,5%, залишків і відходів харчової промисловості – у 2,05 рази, тютюну і промислових замінників тютюну – на 50,4%. Зменшено обсяги експорту продуктів з м'яса та риби на 70,6% (48,7 млн. дол. США у 2010 р., 14,3 млн. дол. США у 2016 р.), алкогольних і безалкогольних напоїв та оцту на 63,1% (443,7 млн. дол. США у 2010 р., 163,8 млн. дол. США – у 2016 р.), какао та продуктів з нього на 36,3%, продуктів переробки овочів на 35,4%. Питома вага готових харчових продуктів у загальному обсязі експорту харчової та сільськогосподарської промисловості України у 2010 р. складала 25,8%, у 2011 р. – 28,5%, у 2012 р. – 19,7%, у 2013 р. – 20,9%, у 2014 р. – 18,6%, у 2015 р. – 16,9%, у 2016 р. – 16,1%.

За аналізований період зменшуються обсяги імпорту сільськогосподарської та харчової продукції в Україну. Товарна структура імпорту сільськогосподарської та харчової продукції показана на рисунку 3. За аналізований період обсяг імпорту знизився з 5 763,6 млн. дол. США у 2010 р. до 3 484,4 млн. дол. США у 2016 р.

У 2016 р. імпорт готових харчових продуктів склав 1 731,0 млн. дол. США. Порівняно з 2010 р. імпорт зменшився на 772,1 млн. дол. США, тобто на 29,8%. А саме зменшено імпорт цукру і кондитерських виробів з цукру на 75,7%, какао та продуктів з нього – на 46,7%, продуктів переробки овочів – на 50,4%, продуктів з м'яса та риби – на 38,6%. Питома вага готових харчових продуктів в загальній структурі імпорту харчової та сільськогосподарської промисловості України була найвищою впродовж 2010–2016 рр. (43,5% – у 2010 р., 47,7% – у 2011 р., 46,5% – у 2012 р., 39,4% – у 2013 р., 43,0% – у 2014 р., 46,2% – у 2015 р., 44,6% – у 2016 р.).

Географічна структура імпорту рослинницької продукції показує, що основними регіонами, звідки вона ввозиться в Україну, є країни Європи та Азії. У 2016 р. продуктів рослинного походження імпортовано в Україну на 1 284,8 млн. дол. США. Порівняно з 2010 р. імпорт зменшився на 279,1 млн. дол. США, тобто на 17,9%. Зокрема, зменшено імпорт їстівних плодів та горіхів на 257,1 млн. дол. США (склав 1 284,8 млн. дол. США), тобто порівняно з 2010 р. зменшився на 35,1% (склав 1 563,9 млн. дол. США). Аналіз основної імпортованої групи рослинницької продукції «Їстівні плоди та горіхи» свідчить про те, що географія імпорту за аналізований період розширилась. До переліку головних країн,

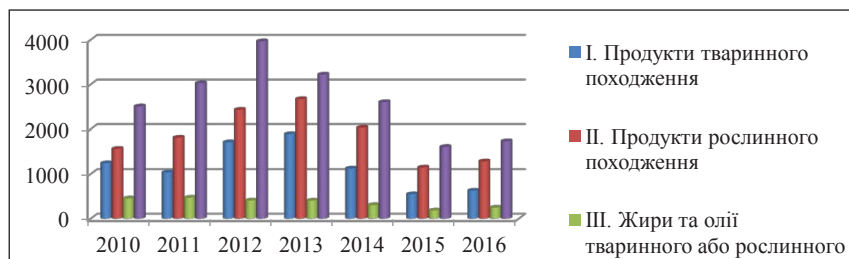

Рис. 3. Товарна структура імпорту сільськогосподарської та харчової продукції у 2010–2016 рр. [7; 8]

з яких імпортувалися плоди та горіхи в Україну, стабільно входили Еквадор, Польща, Туреччина, а також Аргентина, Італія, Іспанія, Греція, Грузія, Молдова. Насіння і плодів олійних рослин імпортовано у 2016 р. на суму 319,5 млн. дол. США. Порівняно з 2010 р. імпорт збільшився на 140,6 млн. дол. США, або на 78,6%. Відсоток продукції борошномельно-круп'яної промисловості за досліджуваній період постійно знижувався.

У 2016 р. імпорт жирів та олій тваринного й рослинного походження складав 246,0 млн. дол. США. Порівняно з 2010 р. імпорт зменшився на 205,6 млн. дол. США, або на 45,5%. Жири та олій тваринного й рослинного походження у 2010 р. складала 7,8% від загального імпорту продукції харчової та сільськогосподарської промисловості України, у 2011 р. – 7,4%, у 2012 р. – 4,8%, у 2013 р. – 4,9%, у 2014 р. – 5,0%, у 2015 р. – 5,2%, у 2016 р. – 6,3%.

Продуктів тваринного походження у 2016 р. імпортовано на 626,3 млн. дол. США. Порівняно з 2010 р. імпорт зменшено на 615,7 млн. дол. США, або на 49,6%. Зменшено обсяги імпорту м'яса та їстівних субпродуктів у 2016 р. порівняно з 2010 р. на 49,6% (1 242,0 млн. дол. США – у 2010 р., 626,3 млн. дол. США – у 2016 р.). Головними країнами, звідки Україна імпортувала м'ясо та субпродукти, були Сполучені Штати Америки, Бразилія, Польща та Німеччина. Зменшено обсяги імпорту молока та молочних продуктів, яєць птиці на 56,2% (135,6 млн. дол. США – у 2010 р., 59,5 млн. дол. США – у 2016 р.). Питома вага продуктів тваринного походження у загальному обсязі імпорту харчової

та сільськогосподарської промисловості України у 2010 р. складала 21,6%, у 2011 р. – 16,3%, у 2012 р. – 20,1%, у 2013 р. – 23,1%, у 2014 р. – 18,5%, у 2015 р. – 15,7%, у 2016 р. – 16,1%. Географічна структура імпорту тваринницької продукції свідчить про те, що основним регіоном, звідки вона ввозиться в Україну, є країни Європи. Сукупна частка країн СНД, Азії та Африки залишається дуже незначною. З групи «Інші країни», що експортують до нас продукцію тваринництва, варто виокремити країни Америки, кількісні показники яких тут найбільші.

Висновки. Динаміка зовнішньої торгівлі товарами в Україні за досліджуваний період мала нестійкий характер, зазнаючи різких коливань у періоди глобальної нестабільності. При цьому закріплюються позиції України як виробника і постачальника сировинної та низькотехнологічної продукції. Так, переважна частина українського експорту, зокрема сільськогосподарської та харчової продукції, які є товарами з досить низьким рівнем доданої вартості, значно залежить від коливань цін на світових ринках. На сучасному етапі факторами, що стримують активну участь України в експортно-імпортній діяльності товарів, є брак стратегічних та організаційних засад цієї діяльності на рівні держави, недосконалість правової бази, неупорядкованість фінансово-платіжної системи, низька купівельна спроможність і незначний попит населення, специфічні умови формування ринкового середовища, наявність тіньової економіки. Крім того, сучасна система контролю продовольчої продукції в Україні не відповідає стандартам, які запроваджені в розвинутих країнах світу. Подальший розвиток експорту продовольчих товарів є важливим елементом структурних змін і технічної модернізації національного господарства. Властивий Україні постачально-збутовий і посередницько-торговельний характер виходу у світогосподарську сферу, який не реалізує всіх потенційних експортних можливостей у виробництві продовольчих товарів, зумовлює необхідність переорієнтації та переходу до нової моделі взаємодії національного господарства зі світовим.

Список використаних джерел:

1. Аналіз тенденцій зовнішньої торгівлі товарами України за регіонами і товарними групами / НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=50356637>.
2. Венгерська Н.С., Калантарова А.Р. Експортний потенціал харчової промисловості України. Економіка розвитку. 2014. № 4(72). URL: http://www.ed.ksue.edu.ua/ER/knt/eu144_72/e144ven.pdf.
3. Гончар І.А., Бабірад-Лазунін В.О. Характер формування зовнішньої торгівлі України: статистична оцінка. Статистика України. 2013. № 2. С. 16–20.
4. Пенська І.О. Торговельні орієнтири України на світових ринках. Зовнішня торгівля: право, економіка, фінанси. 2013. № 2. С. 5–11.
5. Покришка Д.С., Тишук Т.А. Динаміка зовнішньої торгівлі в Україні в умовах трансформації внутрішніх і зовнішніх чинників зростання. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія: Економічні науки. 2015. № 56. С. 82–83.
6. Мазаракі А.А., Мельник Т.М. Регуляторна політика у сфері зовнішньої торгівлі: монографія. Київ: КНТЕУ, 2010. 470 с.
7. Зовнішня торгівля України за 2013 рік / за ред. А.О. Фризоренко. Київ: Державна служба статистики України, 2014. 104 с.
8. Зовнішня торгівля України за 2016 рік / за ред. А.О. Фризоренко. Київ: Державна служба статистики України, 2017. 85 с.
9. Тишук Т.А. Пріоритети забезпечення зовнішньої стійкості економіки України. Стратегічні пріоритети. 2013. № 1. С. 52–60.
10. Трігуб С.О. Розвиток та ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємств України в сучасних умовах господарювання. Наука й економіка. 2012. № 4(28). Т. 2. С. 329–333.
11. Тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України. URL: www.me.gov.ua/Documents/Download?id=dacb14b1.
12. Клименко І.В., Федірко О.А., Ус І.В. Три роки членства у СОТ: тенденції зовнішньої торгівлі України у посткризовий період. Київ: НІСД, 2011. 120 с.
13. De Loecker J. Detecting Learning by Exporting. American Economic Journal: Microeconomics. 2013. № 5(3). P. 1–21.
14. De Loecker J. Do Exports Generate Higher Productivity? Evidence from Slovenia. Journal of International Economics. 2007. № 73. P. 69–98.
15. Hessels J., van Stel A. Entrepreneurship, Export Orientation, and Economic Growth. Small Business Economics. 2011. № 37(2). P. 255–268.
16. Silva A., Afonso O., Paula Africano A. Learning-by-Exporting: What We Know and What We Would Like to Know. FEP Working Papers. 2010. 44 p. URL: http://www.fep.up.pt/investigacao/workingpapers/10.03.01_wp364.pdf.

ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ПРЕДПРИЯТИЙ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО НАРАЩИВАНИЯ

Аннотация. В статье исследована динамика внешней торговли товарами в Украине, отмечено, что одним из важнейших направлений развития экспортных возможностей национальной экономики является внешнеэкономический потенциал предприятий пищевой промышленности Украины. Охарактеризован свойственный Украине поставочно-сбытовой и посреднически-торговый характер выхода в мирохозяйственную сферу. На основе анализа предложены новые подходы, которые будут способствовать формированию стойкой системы продовольственной безопасности, определено, что рост внешнеэкономического потенциала пищевой промышленности является определяющим фактором развития внешнеэкономических связей, важным звеном внешнеторгового обмена.

Ключевые слова: внешняя торговля, структура экспорта и импорта, пищевая промышленность, модернизация.

FOREIGN ECONOMIC POTENTIAL OF FOOD INDUSTRY ENTERPRISES AND POSSIBILITIES OF ITS LANDING

Summary. The article examines the dynamics of foreign trade in goods in Ukraine, it is noted that the foreign economic potential of enterprises of the food industry of Ukraine is one of the most important directions of development of export opportunities of the national economy. Characterized by Ukraine's supply-and-sales and mediation-trade character of the output in the world-economic sphere. Based on the analysis, new approaches have been proposed that will contribute to the formation of a robust food security system. It is determined that the growth of the foreign economic potential of the food industry is a determining factor in the development of foreign economic relations, an important link in foreign trade exchanges.

Key words: foreign trade, export and import structure, food industry, modernization.

УДК 330.322.1

Бірбіренко С. С.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри*

*економіки підприємства та корпоративного управління
Одеської національної академії зв'язку імені О.С. Попова*

Жаданова Ю. О.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри*

*економіки підприємства та корпоративного управління
Одеської національної академії зв'язку імені О.С. Попова*

Birbirenko S. S.

*Candidate of Economic Sciences, assistant professor,
Assistant professor of Department*

*of Enterprise Economics and Corporate Governance of
Odessa National Academy of Communications named after O.S. Popov*

Zhadanova Yu. O.

*Candidate of Economic Sciences, assistant professor,
Assistant professor of Department*

*of Enterprise Economics and Corporate Governance of
Odessa National Academy of Communications named after O.S. Popov*

ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОПЕРАТОРА ЗВ'ЯЗКУ

Анотація. У статті запропоновано до практичного застосування напрями підвищення рівня конкурентоспроможності оператора зв'язку у сучасних ринкових умовах. Також запропоновано до використання як результат кількісного аналізу конкурентоспроможності інтегральний показник конкурентоспроможності телекомунікаційного оператора, який дає змогу зіставляти підприємства між собою.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкуренція, конкурентоспроможні фактори, конкурентні переваги, інтегральний показник, сфера зв'язку та інформатизації України.

Вступ та постановка проблеми. Сфера телекомунікацій є одним із найбільш важливих секторів світової та національної економіки більшості країн. Ця сфера динамічно розвивається та впливає на сталий розвиток

суспільства та економіки загалом. Телекомунікаційні підприємства надають широкий спектр сучасних телекомунікаційних послуг, якісні характеристики яких відповідають високим потребам споживачів [1].